

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov práce: *Preklad ako dialóg. Vzťahy medzi prekladateľom a redaktorom ako kľúč k úspešnému prekladovému procesu*
Autor práce: PhDr. Miroslava Gavurová, PhD.
Oponent: prof. PhDr. Daniela Slančová, CSc.
Odbor HIK: prekladateľstvo a tlmočníctvo

Aktuálnosť zvolenej témy

Témou habilitačnej práce je zástoj redaktora, resp. editora prekladu umeleckého textu a jeho spolupráca s prekladateľom na konečnej podobe preloženej prózy. Pri uvádzaní a analýze témy autorka vychádza z poznania literatúry z danej problematiky, pričom sa sústreďuje na slovenský a český teoretický kontext v komparácii s anglofónnym (britským) teoretickým kontextom. Zároveň vychádza z vlastných praktických prekladateľských skúseností a z vlastných skúseností vyplývajúcich zo spolupráce autorky ako (spolu)prekladateľky s viacerými redaktormi/redaktorkami umeleckého prekladu. Pri náčrte teoretických východísk nezostáva na povrchu, nekonštatuje, ale analyzuje, vracia sa k ústredným bodom spolupráce prekladateľa a redaktora, pričom v ich priesečníku nachádza viacero kľúčových teoretických problémov charakteru literárnovedného (napr. literárny kontext diela, dobová literárna norma, žánrová charakteristika prekladaného textu), všeobecnolingvistického (jazykové vedomie), sociolingvistického (jazyková norma a kodifikácia, jazyková kultúra, postoje k norme, postoje k jednotlivým varietám národného jazyka) a štylistického (problematika individuálneho personálneho štýlu autora, prekladateľa a koniec-koncov aj redaktora), to všetko v rámci kontaktológie a teórie prekladu. To, ako autorka uchopila tému, ukazuje na tematickú aktuálnosť z historickej aj súčasnej perspektívy s teoretickým aj praktickým dosahom.

K tejto časti témy mám jednu otázku: v historickom prehľade problematiky sa niekoľkokrát (hlavne v nadväznosti na práce A. Popoviča) v súvislosti s redakčnou prácou spomína dôležitosť poznania „literárnej normy príslušného obdobia“. Ako autorka chápe koncept dobovej literárnej normy a ako sa toto chápanie môže konkrétne prejaviť v prekladateľskej a redaktorskej práci?

Splnenie cieľov práce

Za hlavný cieľ práce autorka pokladá hľadanie odpovede na výskumnú otázku, kto z dvojice prekladateľ – redaktor má mať pri sporných prekladateľských problémoch právo na konečné rozhodnutie. Tak teoretická, ako aj empirická časť habilitačnej práce nachádza odpoveď na túto otázku v tom, že „konečné slovo“ vyplýva z dialogickej komunikácie oboch aktérov. V ponímaní dialógu sa práca obracia na slovníkovú (Slovník súčasného slovenského jazyka) sémantizáciu pomenovania *dialóg* a vyberá si nasledujúce sémy: dialóg je rozhovor, v dialógu sa objavujú rozdielne názory, dialóg smeruje k dosiahnutiu dohody. Ak k týmto sémam priradíme významy obsiahnuté v charakteristike dialógu podľa českých autoriek O. Müllerovej a J. Hoffmannovej, teda že dialóg definujú aspoň dvaja účastníci, ktorí sa aspoň raz vystriedajú vo svojej komunikačnej aktivite, potom je habilitačná práca dostatočným dôkazom toho, že len v dialógu (ktorý niekedy nadobúda charakter polemiky) sa vytvára predpoklad na kvalitný výsledný prekladový text. Možno teda konštatovať, že habilitantka vytýčený cieľ vo svojej práci splnila.

Zvolené metódy spracovania

Niekoľkokrát som už v posudku spomenula rozdelenie práce na teoretickú a empirickú časť. V oboch častiach je prevládajúcou metódou komparatívna analýza. Čo sa týka empirickej časti, autorka prináša originálne poznatky v predstavení niekoľkokrokového prekladateľsko-redaktorského dialógu (používajúc terminológiu teórie dialógu, ide o sukcesívne vystavané dialogické sekvencie). Využíva na to materiál z prekladu troch prozaických diel – románu Roberta Welcha *Groundwork/Principiálny román* (prekladateľ Ján Gavura); Cormaca McCarthyho *No country for old men/Táto krajina nie je pre starých* (prekladatelia Ján Gavura a Miroslava Gavurová) a knihy pre deti Michaela Bonda *Paddington abroad/Paddington na cestách* (preklad Ján Gavura a Miroslava Gavurová), ktorý jej umožňuje zverejniť postupy, zvyčajne skryté pri kritike prekladu tak samotnému kritikovi, ako aj čitateľovi. Na ploche mikrotextu sme svedkami analýzy detailných prekladateľských riešení v postupnosti a konfrontácii východiskový text – prekladateľské riešenie – redaktorský zásah – výsledná podoba – príp. prekladateľské riešenie v príbuznom jazyku – češtine. Tri ústredné kapitoly – prípadové štúdie (ide vždy o iného redaktora a iné vydavateľstvo) – v generalizácii predstavujú tri možné prístupy k prekladateľsko-redaktorskému dialógu: (i) Citlivé zásahy redaktora, ktoré sú analyzované na základe interferenčnej typológie a sú zamerané práve na odstraňovanie jednotlivých typov interferencií angličtiny a slovenčiny, pričom sa vyzdvihuje aj didaktický rozmer práce redaktora vo vzťahu k začínajúcemu prekladateľovi. (ii) Stret dvoch koncepcií k prekladaniu subštandardných jazykových javov, ktorý speje ku kompromisu. (iii) Absencia živého a otvoreného dialógu medzi redaktorom a prekladateľom, keď sa ku kompromisu dochádza oveľa ťažšie za cenu frustrácie z oboch strán, pričom sa jedna z príčin neuspokojujúco uskutočnenej spolupráce vidí aj v nedostatku osobného dialógu a len v dištančnom spôsobe komunikácie.

V druhej kapitole práca poskytuje viaceré prekladateľské riešenia, ktoré ustúpili v prospech názoru redaktorky, pričom sa mi zdá, že prekladateľské riešenia boli zväčša kvalitnejšie. Napr. na s. 109 (príklad č. 2) je východiskový text originálu *Kicking over the wastebasket*; prekladateľské riešenie je: *nohou zvalil odpadkový kôš*; redaktorkina úprava a zároveň finálna podoba: *nohou skopol* a riešenie českého prekladateľa je: *Nakopnul koš na odpadky*. Pri redaktorskom riešení sa zdá, že bola porušená zásada kvantity podávanej informácie, keďže sa použilo verbum *skopol*, v ktorého sémantickej štruktúre je séma „noha“ prítomná, preto ju nie je potrebné explikovať. Ďalší príklad je na s. 112: *Beyond that was a third body lying face down – O kúsok ďalej ležalo telo tretieho chlapa s tvárou zaborenou do trávy – ... ležal tretí chlap s tvárou zaborenou do trávy* (redaktorská úprava a zároveň finálna podoba) – *Za ním leželo obličejem k zemi třetí tělo*. V redaktorskej úprave zaniká moment napätia, keďže sa v ňom eliminuje aspekt ležiaceho „tela“ oproti „ležal chlap“. Na druhej strane sa mi zdá, že príklad č. 17 uvedený na s. 110 reprezentuje prípad, keď sa podľa môjho názoru malo radšej ostať pri redaktorskom riešení: *Damn, he whispered. – Dopekla, povedal. – Dopekla, zaklial ticho. – Dopekla, povedal.* (finálne riešenie) – *Do háje, zašeptal*. Vo finálnom riešení bola použitím komunikačného verba „povedať“ potlačená séma „potichu, ticho“, ktorú obsahuje verbum „whisper“ vo východiskovom texte.

V súvislosti s touto časťou by ma zaujímal habilitantkin názor na jav, ktorý súvisí s prekladateľovým/redaktorovým jazykovým vedomím a idiolektom a ktorý sa v inej súvislosti ukázal v sociolingvistickom výskume: ak má hovoriaci k dispozícii synonymá, ktoré sú z hľadiska kodifikácie rovnocenné, dá (možno podvedome) prednosť tomu, ktoré je v súlade s jazykovou

situáciou, v ktorej sa formovalo jazykové vedomie jedného alebo druhého (k takej interpretácii by navádzala situácia uvedená na s. 107, keď prekladateľské riešenie vety *He squatted* bolo *Čupol si* a redaktorský návrh bol *Kvokol si*).

Prínos práce

Prínos práce vidím v niekoľkých ohľadoch. Je to predovšetkým obrátenie pozornosti na význam redakčnej práce pri preklade (v prípade habilitačnej práce) umeleckého textu. Ďalej je to prehľadné spracovanie rôznorodej, známej aj menej známej, literatúry k danej problematike z dvoch spoločensko-kultúrno-jazykových prostredí a v historickom prehľade: československý a neskôr české a slovenské náhľady na redakčnú prácu a náhľady z najnovšej anglofónnej literatúry. Predovšetkým sú to však tri prípadové štúdie, ktoré sú aj štylisticky miestami komponované ako manuál pre začínajúcich prekladateľov, resp. študentov prekladu.

Otázka: Aké podobnosti a rozdiely vidí habilitantka medzi prácou redaktora prekladu umeleckého a prekladu vecného textu?

Záver

Habilitačnú prácu Dr. M. Gavurovej je potrebné vidieť v kontexte jej jazykovednej, translatologickej, editorskej a pedagogickej práce. Dr. Gavurová je lingvistkou s početnými originálnymi publikačnými výstupmi tak v oblasti štruktúrnej jazykovedy, ako aj sociolingvistiky a etnolingvistiky. Zároveň má skúsenosti ako prekladateľka a dlhoročná vysokoškolská pedagogička. Tieto faktory sú badateľné aj v texte habilitačnej práce, predovšetkým v jasnom, precíznom, koncentrovanom výklade jednotlivých analyzovaných javov a v ich zovšeobecňovaní, v kultivovanosti vyjadrovania, ako aj v nenásilnom akcentovaní didaktického rozmeru takto orientovaného textu.

Záverečné hodnotenie

Habilitačnú prácu *Preklad ako dialóg. Vzťahy medzi prekladateľom a redaktorom ako kľúč k úspešnému prekladovému procesu* autorky PhDr. Miroslavy Gavurovej, PhD., **odporúčam** prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške **odporúčam** udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného konania a inauguračného konania **prekladateľstvo a tlmočníctvo**.

V Prešove 14. marca 2022

prof. PhDr. Daniela Slančová, CSc.